

Euroopa Liidu
Nõukogu

Brüssel, 29. september 2023
(OR. en)

Institutsioonidevaheline
dokument:
2023/0338(NLE)

13540/23
ADD 5

ACP 88
WTO 144
COAFR 324
RELEX 1101

ETTEPANEK

Saatja:	Euroopa Komisjoni peasekretär, allkirjastanud Martine DEPREZ, direktor
Kättesaamise kuupäev:	28. september 2023
Saaja:	Thérèse BLANCHET, Euroopa Liidu Nõukogu peasekretär
Komisjoni dok nr:	COM(2023) 562 final - ANNEX 5
Teema:	LISA järgmise dokumendi juurde: Ettepanek: nõukogu otsus ühelt poolt Ida-Aafrika Ühendusse kuuluva Keenia Vabariigi ning teiselt poolt Euroopa Liidu vahelise majanduspartnerluslepingu Euroopa Liidu nimel sõlmimise kohta

Käesolevaga edastatakse delegatsioonidele dokument COM(2023) 562 final - ANNEX 5.

Lisatud: COM(2023) 562 final - ANNEX 5

Brüssel, 28.9.2023
COM(2023) 562 final

ANNEX 5

LISA

järgmise dokumendi juurde:

Ettepanek: Nõukogu otsus

ühelt poolt Ida-Aafrika Ühendusse kuuluva Keenia Vabariigi ning teiselt poolt Euroopa Liidu vahelise majanduspartnerluslepingu Euroopa Liidu nimel sõlmimise kohta

KAUBANDUS JA KESTLIK ARENG

ARTIKKEL 1

Kontekst ja eesmärgid

1. Lepinguosalisel meenutavad Rio de Janeiro 3.–14. juunil 1992 toimunud Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni (ÜRO) keskkonna- ja arengukonverentsil vastu võetud keskkonna- ja arengukava Agenda 21 ja Rio keskkonna- ja arengudeklaratsiooni, Johannesburgis 2002. aastal toimunud ülemaailmse kestliku arengu tippkohtumise rakenduskava, Genfis 10. juunil 2008 toimunud Rahvusvahelise Töökonverentsi 97. istungjärgul vastu võetud ILO deklaratsiooni sotsiaalse õigluse ja õiglase globaliseerumise kohta, ÜRO 2012. aasta kestliku arengu konverentsi lõppdokumenti „Soovitud tulekuvision“, mis kiideti heaks 27. juulil 2012 vastu võetud ÜRO Peaassamblee resolutsiooniga 66/288, 25. septembril 2015 vastu võetud ÜRO Peaassamblee resolutsiooni 70/1, mis sisaldab lõppdokumenti pealkirjaga „Kestliku arengu tegevuskava aastani 2030 „Muudame oma maailma“ ja 17 kestliku arengu eesmärki“ (edaspidi „kestliku arengu tegevuskava 2030“), ning Genfis 21. juunil 2019 toimunud Rahvusvahelise Töökonverentsi 108. istungjärgul vastu võetud ILO sajanda aastapäeva deklaratsiooni töö tuleviku kohta.

2. Lepinguosalisel tunnistavad, et kestlik areng hõlmab majandusarengut, sotsiaalset arengut ja keskkonnakaitset, kusjuures kõik kolm on vastastikku sõltuvad ja üksteist tugevdavad, ning kinnitavad oma kindlat tahet edendada rahvusvahelise kaubanduse ja investeringute arengut viisil, mis aitab kaasa kestliku arengu eesmärgi saavutamisele.

3. Lepinguosalised tunnistavad tungivat vajadust tegeleda kliimamuutustega, nagu see on kavandatud valitsustevahelise kliimamuutuste eksperdirühma (IPCC) eriaruandes „Gloaalne soojenemine 1,5 °C võrra“, et aidata kaasa kestliku arengu majanduslike, sotsiaalsete ja keskkonnaalaste eesmärkide saavutamisele.

4. Eespool toodut silmas pidades on käesoleva lisa eesmärk edendada kestliku arengu, esmajoones selle töö¹ ja keskkonnamõõdme integreerimist lepinguosaliste vahelistesse kaubandus- ja investeerimissuhetesse, muu hulgas dialoogi ja koostöö süvendamise kaudu.

ARTIKKEL 2

Reguleerimisõigus ja kaitsetase

1. Lepinguosalised tunnistavad kummagi lepinguosalise õigust määrata kindlaks oma kestliku arengu põhimõtted ja prioriteedid, kehtestada sobilikuks peetav riikliku keskkonna- ja töökaitse tase ning võtta vastu oma asjakohased õigusnormid ja poliitikameetmed või neid muuta. Need tasemed, normid ja meetmed peavad olema kooskõlas kummagi lepinguosalise kohustusega järgida käesolevas lisas osutatud lepinguid ja rahvusvaheliselt tunnustatud standardeid.

2. Kumbki lepinguosaline püüab tagada, et tema asjakohased õigusnormid ja poliitikameetmed näevad ette ja soodustavad keskkonna- ja töökaitse kõrget taset, ning seab eesmärgi kõnealuseid tasemeid, norme ja meetmeid veelgi parandada.

¹ Käesolevas lisas tähendab mõiste „töö“ inimväärse töö tagamise suunistes esitatud ILO strateegilisi eesmärke, mis on välja öeldud ILO deklaratsioonis sotsiaalse õigluse ja õiglase globaliseerumise kohta.

3. Lepinguosaline ei nõrgenda ega alanda oma keskkonna- või tööalaste õigusnormidega ette nähtud kaitse taset selleks, et soodustada kaubandust või investeringuid.
4. Lepinguosaline ei loobu kaubanduse või investeringute soodustamiseks oma keskkonna- või tööalaste õigusnormide täitmise tagamisest ega kaldu neist muul viisil kõrvale ega paku vastavaid võimalusi.
5. Lepinguosaline ei jäta kaubanduse või investeringute soodustamise eesmärgil järjepideva või korduva tegevuse või tegevusetuse kaudu tõhusalt tagamata oma keskkonna- või tööalaste õigusnormide täitmist.
6. Lepinguosalised tunnustavad teineteise kaubandus- ja investeerimispuudlustega seotud arengupõhimõtteid ja -prioriteete kooskõlas WTO lepingu eri- ja diferentseeritud kohtlemist käsitlevate sätete ning kummagi lepinguosalise kohustusega järgida käesolevas lisa osutatud lepinguid ja rahvusvaheliselt tunnustatud standardeid.

ARTIKKEL 3

Mitmepoolsed tööstandardid ja töösuhteid käsitlevad kokkulepped

1. Lepinguosalised kinnitavad oma kindlat tahet edendada rahvusvahelise kaubanduse arengut viisil, mis soodustab inimväärse töö tagamist kõigile, nagu on väljendatud ILO deklaratsioonis sotsiaalse õigluse ja õiglase globaliseerumise kohta.

2. Kooskõlas 28. juunil 1919 allkirjastatud Versailles' lepingu XIII osana vastu võetud ILO põhiseadusega ning Genfis 18. juunil 1998. aastal toimunud Rahvusvahelise Töökonverentsi 86. istungjärgul vastu võetud ja 2022. aastal toimunud 110. istungjärgul muudetud ILO tööalaste aluspõhimõtete ja põhiõiguste deklaratsiooni ja selle järelmeetmetega, järgib, edendab ja rakendab kumbki lepinguosaline ILO põhikonventsioonides sätestatud tööalaste põhiõiguste põhimõtteid, mis on järgmised:

- a) ühinemisvabadus ja kollektiivlääbirääkimiste õiguse tegelik tunnustamine;
- b) kõigi sunniviisilise töö vormide kaotamine²;
- c) lapstööjõu kasutamise tegelik lõpetamine;
- d) tööhõive ja kutsealaga seotud diskrimineerimise kõrvaldamine ning
- e) ohutu ja tervislik töökeskkond.

3. Kumbki lepinguosaline teeb jätkuvaid ja pidevaid jõupingutusi ILO põhikonventsioonide ratifitseerimiseks, kui nad ei ole seda veel teinud.

4. Lepinguosalised vahetavad korrapäraselt teavet ILO poolt ajakohaseks tunnistatud ILO konventsioonide või protokollide ratifitseerimise seisuga ja tehtud edusammude kohta.

² Sellega seoses rõhutavad lepinguosalistes, kui oluline on ratifitseerida sunniviisilise töö konventsiooni 2014. aasta protokoll, mille võttis vastu Rahvusvahelise Tööorganisatsiooni peakonverents Genfis 11. juunil 2014 toimunud Rahvusvahelise Töökonverentsi 103. istungjärgul.

5. Kumbki lepinguosaline rakendab tõhusalt Ida-Aafrika Ühenduse partnerriigi ja Euroopa Liidu liikmesriikide ratifitseeritud ILO konventsioone.
6. Meenutades ILO deklaratsiooni sotsiaalse õigluse ja õiglase globaliseerumise kohta, tunnistavad lepinguosalisel, et tööalaste aluspõhimõtete ja põhiõiguste rikkumist ei tohi kasutada õiguspärase suhtelise eelise saamiseks ning tööstandardeid ei tohiks kasutada proteksionistliku kaubanduse eesmärgil.
7. Kumbki lepinguosaline edendab oma õiguse ja tavadega ILO inimväärse töö tegevuskava, nagu on märgitud ILO deklaratsioonis sotsiaalse õigluse ja õiglase globaliseerumise kohta, ning teeb seda eelkõige seoses järgmisega:
 - a) kõigile inimestele inimväärsete töötingimuste võimaldamine, muu hulgas töötasu, tööaja, sotsiaalkindlustuse, muude töötingimuste ja sotsiaalkaitse seisukohast;
 - b) sotsiaaldialoogitöökesimustes töötajate, tööandjate ja nende vastavate organisatsioonide vahel ning asjaomaste valitsusasutustega.
8. Kooskõlas ILO raames võetud kohustustega teeb kumbki lepinguosaline järgmist:
 - a) võtab vastu ja rakendab töötingimuste ning tervishoiu ja tööohutusega seotud meetmeid ja strateegiaid, mis hõlmavad hüvitise maksmist tööõnnetuse või kutsehaiguse korral;
 - b) rakendab tõhusat tööinspektsioonisüsteemi.

9. Lepinguosalised teevad ühiselt jõupingutusi, et süvendada oma koostööd tööpoliitika ja töömeetmete kaubandusaspektide valdkonnas kahepoolisel ja piirkondlikul tasandil ning asjakohastel juhtudel rahvusvahelistel foorumitel, sealhulgas ILO raames. See koostöö võib hõlmata järgmist:

- a) ILO põhikonventsioonide, prioriteetsete konventsioonide ja muude ajakohastatud konventsioonide rakendamine;
- b) inimväärne töö, sealhulgas kaubanduse ning täieliku ja tootliku tööhõive, tööturu kohandamise, tööõiguse põhireeglite, ülemaailmsetes tarneahelates inimväärse töö tagamise, sotsiaalkaitse ja sotsiaalse kaasatuse, sotsiaaldialoogi ja soolise võrdõiguslikkuse vahelised seosed;
- c) tööjõualaste õigusnormide ja standardite mõju kaubandusele ja investeringutele ning kaubandus- ja investeerimisalaste õigusnormide mõju tööjõule.

10. Koostöövaldkondade kindlaksmääramisel ja koostöö tegemisel võtavad lepinguosalised vajadust mööda nõuetekohaselt arvesse töötajate, tööandjate ja kodanikuühiskonna organisatsioonide esindajate seisukohti.

ARTIKKEL 4

Kaubandus ja sooline võrdõiguslikkus

1. Lepinguosalisel tunnistavad, et kaasav kaubanduspoliitika aitab edendada naiste majanduslikku võimendamist ja soolist võrdõiguslikkust kooskõlas kestliku arengu eesmärgiga nr 5, milles on kokku lepitud kestliku arengu tegevuskavas aastani 2030, ning kooskõlas 2017. aasta detsembris Buenos Aireses toimunud WTO ministrite konverentsil vastu võetud kaubanduse ja naiste majandusliku võimendamise ühisdeklaratsiooni eesmärkidega. Lepinguosalisel hindavad naiste suurt panust majanduskasvu nende osalusega majandustegevuses, sealhulgas rahvusvahelises kaubanduses. Lepinguosalisel kohustuvad rakendama käesoleva lepingu sätteid viisil, mis soodustab ja suurendab soolist võrdõiguslikkust.
2. Lepinguosalisel püüavad süvendada oma kaubandussuhteid ja koostööd kooskõlas oma rahvusvaheliste kohustustega viisil, mis tagab naistele ja meestele tegelikult võrdsed võimalused ja võrdse kohtlemise käesoleva lepingu sätete kohaldamisel, sealhulgas tööhõive ja elukutse küsimustes.
3. Kumbki lepinguosaline täidab tõhusalt oma kohustusi, mis tulenevad soolist võrdõiguslikkust ja naiste õigusi käsitlevatest rahvusvahelistest lepingutest, mille osaline ta on, sealhulgas kohustusi, mis tulenevad ÜRO Peaassamblee poolt 18. detsembril 1979 vastu võetud konventsioonist naiste diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise kohta, pidades eelkõige silmas selle sätteid, mis on seotud naiste diskrimineerimise likvideerimisega majanduselus ja tööhõive valdkonnas. Sellega seoses kordavad lepinguosalisel kohustusi, mille nad on endale võtnud käesoleva lisa artikli 3 alusel, sealhulgas kohustusi, mis on seotud soolist võrdõiguslikkust käsitlevate ILO konventsioonide tõhusa rakendamise ning tööhõive ja kutsealaga seotud diskrimineerimise kõrvaldamisega.

4. Kumbki lepinguosaline püüab tagada, et tema asjakohases õiguses ja poliitikas nähakse meestele ja naistele ette võrdsed õigused, võrdne kohtlemine ja võrdsed võimalused ning edendatakse sellist lähenemisviisi. Kumbki lepinguosaline püüab sellist õigust ja poliitikat parandada, ilma et see piiraks kummagi lepinguosalise õigust kehtestada oma antava kaitse ulatus ja tasemed, et tagada meestele ja naistele võrdsed võimalused. See õigus ja poliitika peavad olema kooskõlas kummagi lepinguosalise kohustustega järgida käesolevas artiklis osutatud lepinguid ja rahvusvaheliselt tunnustatud standardeid.

5. Lepinguosalisel kordavad käesoleva lisa artiklist 2 tulenevaid kohustusi seoses oma õigusnormidega, mille eesmärk on tagada sooline võrdõiguslikkus või naiste ja meeste võrdsed võimalused.

6. Lepinguosalisel tegutsevad kahepoolsete sidemete raames või asjakohastel juhtudel muudel rahvusvahelistel foorumitel selle nimel, et süvendada oma koostööd soolise võrdõiguslikkuse poliitika ja sellega seotud meetmete kaubandusaspektide valdkonnas, sealhulgas seoses meetmetega, mille eesmärk on tagada, et naistel, sealhulgas töötajatel, ärinaistel ja ettevõtjatel on suutlikkus ja paremad tingimused kasutada käesoleva lepinguga loodavaid võimalusi ja saada neist kasu. Selline koostöö võib muu hulgas hõlmata teabe ja parimate tavade vahetamist soo järgi rühmitatud andmete kogumise ja kaubanduspoliitika soolise analüüsi vallas.

7. Lepinguosalisel on ühel meelel, et on oluline jälgida ja hinnata oma riiklike menetlusi järgides käesoleva lepingu rakendamise mõju soolisele võrdõiguslikkusele ja naiste võrdsetele võimalustele kaubanduse valdkonnas.

ARTIKKEL 5

Mitmepoolne keskkonnaalane juhtimine ja mitmepoolsed keskkonnalepingud

1. Lepinguosalisel tunnistavad rahvusvahelise keskkonnaalase juhtimise tähtsust, ÜRO Keskkonnaassamblee (UNEA) kui ÜRO Keskkonnaprogrammi (UNEP) juhtorgani ning mitmepoolsete keskkonnalepingute rolli rahvusvahelise üldsuse reaktsioonis üleilmsetele või piirkondlikele keskkonnaprobleemidele, ning rõhutavad vajadust suurendada kaubandus- ja keskkonnapoliitika, -normide ja -meetmete vastastikust toetavust.
2. Lõiget 1 silmas pidades rakendab kumbki lepinguosaline tõhusalt mitmepoolseid keskkonnalepinguid, protokolle ja muudatusi, mille ta on ratifitseerinud.
3. Lepinguosalisel vahetavad korrapäraselt teavet mitmepoolsete keskkonnalepingute, sealhulgas nende protokollide ja muudatuste ratifitseerimise seisuga kohta.
4. Lepinguosalisel kinnitavad kummagi lepinguosalise õigust võtta vastu või jätta kehtima meetmeid selliste mitmepoolsete keskkonnalepingute eesmärkide edendamiseks, mille osalisel nad on. Lepinguosalisel tuleb teada, et mitmepoolsete keskkonnalepingute rakendamiseks võetud või rakendatud meetmed võivad olla õigustatud käesoleva lepingu VIII osa alusel.
5. Lepinguosalisel teevad ühiselt jõupingutusi, et süvendada oma koostööd keskkonnapoliitika ja -meetmete kaubandusaspektide valdkonnas kahepoolsel ja piirkondlikul tasandil ning asjakohastel juhtudel ka rahvusvahelistel foorumitel, sealhulgas ÜRO kestliku arengu kõrgetasemelisel poliitilisel foorumil, ÜRO Keskkonnaprogrammis, ÜRO Keskkonnaassamblees, mitmepoolsete keskkonnalepingute raames ja WTOs. See koostöö võib hõlmata järgmist:

- a) kaubanduse ja keskkonna vastastikust toetavust edendavad meetmed ja poliitika, sealhulgas:
- poliitikat ja praktilist rakendamist käsitleva teabe jagamine ning selliste algatuste edendamine, mille eesmärk on soodustada üleminekut ringmajandusele;
 - kestliku tootmise ja tarbimisega, keskkonnasäästliku majanduskasvuga ja saaste vähendamise seotud algatuste edasiviimine;
 - poliitikat ja praktilist rakendamist käsitleva teabe vahetamine ning ühiste seisukohtade soodustamine mitmepoolsete keskkonnalepingute raames;
- b) algatused keskkonnakaupade ja -teenustega kauplemise ja nendesse investeerimise soodustamiseks, sealhulgas nendega seotud tariifsete ja mittetariifsete tõkete kõrvaldamise teel;
- c) keskkonnaõiguse ja -standardite mõju kaubandusele ja investeeringutele või kaubandus- ja investeerimisõiguse mõju keskkonnale;
- d) muud mitmepoolsete keskkonnalepingute, sealhulgas nende protokollide ja muudatuste ning rakendamise kaubandusaspektid.

6. Lepinguosalised võtavad oma koostöömeetmete kindlaksmääramisel ja rakendamisel vajadust mööda nõuetekohaselt arvesse asjaomase üldsuse ja huvitatud sidusrühmade seisukohti või panust ning võivad neid sidusrühmi vajaduse korral oma tegevusse täiendavalt kaasata.

ARTIKKEL 6

Kaubandus ja kliimamuutused

1. Lepinguosalisel tunnistavad kiireloomuliste meetmete tähtsust võitluses kliimamuutuste ja nende mõju vastu ning kaubanduse rolli selle eesmärgi poole püüdlisel kooskõlas New Yorgis 9. mail 1992 sõlmitud ÜRO kliimamuutuste raamkonventsiooni, 12. detsembril 2015 ÜRO kliimamuutuste raamkonventsiooni alusel vastu võetud Pariisi kliimakokkuleppe ning muude mitmepoolsete keskkonnalepingute ja mitmepoolsete kliimamuutustealaste juriidiliste dokumentidega.
2. Lõiget 1 silmas pidades rakendab kumbki lepinguosaline tulemuslikult ÜRO kliimamuutuste raamkonventsiooni ja Pariisi kliimakokkulepet.
3. Lõikest 2 tulenev kohustus rakendada tulemuslikult Pariisi kliimakokkulepet sisaldab kohustust hoiduda igasugusest tegevusest või tegevusetusest, mis kahjustab oluliselt Pariisi kliimakokkuleppe eesmärki.
4. Lõikes 3 osutatud kohustuse rikkumise korral võib lepinguosaline võtta käesoleva lepinguga seotud asjakohaseid meetmeid. Asjakohased meetmed võetakse Cotonou lepingu artiklis 96 või selle jätkulepingu vastavates sätetes sätestatud korras, nagu on ette nähtud käesoleva lepingu artikli 136 lõikega 3.

5. Lõiget 1 silmas pidades teeb kumbki lepinguosaline järgmist:
- a) edendab kaubandus- ja kliimapoliitika ja -meetmete vastastikust toetavust ning aitab sellega kaasa üleminekule *vähese kasvuhoonegaaside heitega majandusele*, ressursitõhusale ringmajandusele ja kliimamuutuste suhtes vastupanuvõimelisele arengule;
 - b) hõlbustab tõkete kõrvaldamist kliimamuutuste leevendamise ja nendega kohanemise seisukohast eriti oluliste kaupade ja teenuste, näiteks taastuvenergia ning energiatõhusate toodete ja teenustega kauplemisel ja nendesse investeerimiselt.
6. Lepinguosalisel tegutsevad ühiselt selle nimel, et süvendada vastavalt vajadusele kahepoolset, piirkondlikku ja rahvusvahelistel foorumitel tehtavat koostööd kliimamuutuste poliitika ja meetmete kaubandusaspektide küsimustes, sealhulgas koostööd ÜRO kliimamuutuste raamkonventsiooni, Pariisi kliimakokkuleppe ja 16. septembril 1987. aastal Montrealis sõlmitud osoonikihti kahandavate ainete Montreali protokoll (edaspidi „Montreali protokoll“) raames ning WTOs ja Rahvusvahelises Mereorganisatsioonis (IMO). See koostöö võib hõlmata järgmist:
- a) Pariisi kliimakokkuleppe rakendamise seotud poliitiline dialoog ja koostöö, näiteks kliimamuutustele vastupanu võime, taastuvenergia, vähese CO₂ heitega tehnoloogia, energiatõhususe, CO₂ hinnastamise meetmete ettevalmistamise ja vastuvõtmise, muu hulgas heitkogustega kauplemise süsteemide, säästva transpordi, kestliku ja kliimamuutustele vastupanuvõimelise taristu arendamise ning heitkoguste seire edendamise vahendite küsimustes;
 - b) toetus IMOle selliste ulatuslike ja tulemuslike meetmete väljatöötamisel ja vastuvõtmisel, mida rakendatakse rahvusvahelises kaubanduses osalevatel laevadel kasvuhoonegaaside heitkoguste vähendamiseks;

- c) osoonikihti kahandavate ainete (OKA) ja fluorosüsivesinike (HFC) ulatusliku järkjärgulise kasutuselt kõrvaldamise toetamine Montreali protokollil alusel, võttes meetmeid nende ainete tootmise ja tarbimise ja nendega kauplemise kontrollimiseks ning võttes kasutusele OKAde ja HFCde keskkonnasäästlikke alternatiive; ohutus- ja muude asjakohaste standardite ajakohastamine ning Montreali protokolliga reguleeritud ainete ebaseadusliku kauplemise tõkestamine.

ARTIKKEL 7

Kaubandus ja elurikkus

1. Lepinguosalised tunnistavad elurikkuse kaitse ja säästva kasutamise tähtsust ning kaubanduse rolli nende eesmärkide taotlemisel kooskõlas asjaomaste mitmepoolsete keskkonnalepingutega, mille osalised nad on, sealhulgas 5. juunil 1992 Rio de Janeiros vastu võetud bioloogilise mitmekesisuse konventsiooni ja selle protokollide, 3. märtsil 1973 Washingtonis vastu võetud ohustatud looduslike looma- ja taimeliikidega rahvusvahelise kauplemise konventsiooni (CITES) ning nende alusel vastu võetud otsustega.
2. Lõiget 1 silmas pidades teeb kumbki lepinguosaline järgmist:
 - a) rakendab tõhusaid meetmeid, et võidelda looduslike liikidega kaubitsemise vastu, sealhulgas vajaduse korral suhetes kolmandate riikidega;

- b) toetab CITESis loetletud liikide pikaajalist kaitset ja säästvat kasutamist ning looma- ja taimeliikide lisamist CITESi liidetesse, kui nende liikide kaitsestaatust peetakse rahvusvahelise kaubanduse tõttu ohustatuks, ning teeb korrapäraseid läbivaatamisi, mille tulemuseks võib olla soovitus muuta CITESi liiteid, et need kajastaksid nõuetekohaselt rahvusvahelise kaubanduse tõttu ohustatud liikide kaitsevajadusi;
- c) soodustab kauplemist bioloogiliste ressursside säästvast kasutamisest saadud toodetega, et aidata säilitada elurikkust;
- d) edendab geneetiliste ressursside ja nendega seotud põlisteadmiste kasutamisest saadava tulu õiglast ja erapooletut jaotamist kooskõlas bioloogilise mitmekesisuse konventsioonile lisatud Nagoya protokolliga, mis sõlmiti Nagoyas 29. oktoobril 2010;
- e) võtab meetmeid elurikkuse kaitseks, kui see on kaubandusest ja investeringutest tuleneva surve all, eelkõige zoonoosi ja invasiivsete võõrliikide leviku vältimiseks.

3. Lepinguosalised tegutsevad ühiselt selle nimel, et süvendada kahepoolset, piirkondlikku ja vajaduse korral rahvusvahelistel foorumitel tehtavat koostööd elurikkuse valdkonna poliitika ja meetmete kaubanduspektide küsimustes, sealhulgas bioloogilise mitmekesisuse konventsiooni ja CITESi raames. See koostöö võib hõlmata järgmist:

- a) bioloogiliste ressursside säästvast kasutamisest saadud toodete ja teenustega kauplemisega seotud algatused ja head tavad, mille eesmärk on kaitsta elurikkust;

- b) vastutustundlik kaubandus ning elurikkuse kaitse ja säästev kasutamine, sealhulgas looduskapitali ja ökosüsteemi arvestusmeetodite arendamine ja rakendamine, ökosüsteemide ja nende teenuste ning nendega seotud majandushoobade väärtuse hindamine ning elurikkusega seotud meetmete integreerimine kaubandusse ja selle protsessidesse;
- c) võitlus looduslike liikidega kaubitsemise vastu, sealhulgas selliste algatuste kaudu, mille eesmärk on vähendada nõudlust looduslikest liikidest valmistatud ebaseaduslike toodete järele, ning selliste algatuste kaudu, mille eesmärk on tõhustada teabevahetust ja koostööd, õiguskaitset, vabatahtlikku tehnosiiret, vahetusprogramme ja suutlikkuse suurendamist;
- d) juurdepääs geneetilistele ressurssidele ning nende kasutamisest saadava tulu õiglane ja erapooletu jaotamine kooskõlas Nagoya protokolliga.

ARTIKKEL 8

Kaubandus ja metsad

1. Lepinguosalisel tunnistavad metsade kaitse ja kestliku majandamise tähtsust keskkonnanfunktsioonide ning majanduslike ja sotsiaalsete võimaluste pakkumisel praegustele ja tulevastele põlvvedele ning kaubanduse rolli selle eesmärgi taotlemisel.
2. Lõiget 1 silmas pidades teeb kumbki lepinguosaline järgmist:
 - a) rakendab meetmeid, mille abil tõkestada ebaseaduslikku metsaraiet ja seotud kaubandust, pidades vajaduse korral silmas ka kolmandaid riike, ja edendab seaduslikult ülestöötatud metsamaterjalist toodetega kauplemist;

b) edendab metsade kaitset ja kestlikku majandamist ning ülestöötamisriigi õiguse kohaselt ja kestlikult majandatud metsadest saadud puidu ja puittoodetega kauplemist ja nende toodete tarbimist;

c) vahetab teise lepinguosalisega teavet selliste kaubandusega seotud algatuste kohta, mis hõlmavad metsade kestlikku majandamist, metsakaitset ja -haldust, ebaseadusliku metsaraie tõkestamist ja muid vastastikust huvi pakkuvaid asjakohaseid poliitikavaldkondi, ning teeb koostööd eesmärgiga maksimeerida vastastikust huvi pakkuvate poliitikameetmete mõju ja vastastikust toetavust.

3. Lepinguosalised tõdevad, et raadamine on üks globaalse soojenemise ja elurikkuse vähenemise peamisi põhjuseid ning vahetavad teadmisi ja kogemusi selle kohta, kuidas soodustada raadamisvabadest tarneahelatest pärit toodete tarbimist ja nendega kauplemist, minimeerimaks riski, et nende turule tuuakse raadamise või metsade seisundi halvenemisega seotud tooteid.

4. Lepinguosalised tegutsevad ühiselt selle nimel, et süvendada vastavalt vajadusele kahepoolset, piirkondlikku ja rahvusvahelistel foorumitel tehtavat koostööd metsa kestliku majandamise kaubandusaspektide küsimustes, metsade kaitse parandamisel, raadamise ja metsade seisundi halvenemise kõigi vormide minimeerimisel, metsatoodete jälgitavuse ja järelevalveahela parandamisel, teabevahetuse tõhustamise algatuste edendamisel, ebaseadusliku metsaraie tõkestamise ja metsade kliimamuutuste leevendamise rolli tugevdamisel, elurikkuse vähenemise vastases võitluses ning ring- ja biomajanduses.

ARTIKKEL 9

Kaubandus ning mere bioloogiliste ressursside kestlik majandamine ja vesiviljelus

1. Lepinguosalised tunnistavad mere bioloogiliste ressursside ja mereökosüsteemide kaitsmise ja kestliku majandamise ning vastutustundliku ja säästva vesiviljeluse edendamise tähtsust ning kaubanduse rolli nende eesmärkide taotlemisel.
2. Lepinguosalised tunnistavad, et ebaseaduslik, teatamata ja reguleerimata kalapüük (edaspidi „ETR-kalapüük“) takistab kalavarude säästvat kaitset ja majandamist ning avaldab negatiivset mõju kalurikogukondade, samuti kala ja kalandustoodetega kauplevate kogukondade toimetulekule. See kinnitab vajadust võtta meetmeid ETR-kalapüügi takistamiseks ja lõpetamiseks ning ülepüügi ja kalavarude jätkusuutmatu kasutamise probleemide lahendamiseks.
3. Lõikeid 1 ja 2 silmas pidades teeb kumbki lepinguosaline järgmist:
 - a) rakendab pikaajalisi kaitse- ja majandamismeetmeid ning kasutab säästvalt mere elusressursse, nagu see on ette nähtud ÜRO 10. detsembri 1982. aasta mereõiguse konventsiooni (UNCLOS) piirialade kalavarude ja pika rändega kalavarude kaitset ja majandamist käsitlevate sätete rakenduskokkuleppega (edaspidi „kalavarude kokkulepe“), mis võeti vastu New Yorgis 4. augustil 1995, samuti ÜRO Toidu- ja Põllumajandusorganisatsiooni (FAO) poolt Roomas 24. novembril 1993 vastu võetud kokkulepet, millega ergutatakse avamerekalalaevu täitma rahvusvahelisi kaitse- ja majandamiseskirju (edaspidi „eeskirjade täitmise kokkulepe“), ning FAO poolt Roomas 22. novembril 2009 vastu võetud lepingut sadamariigi võetavate meetmete kohta ebaseadusliku, teatamata ja reguleerimata kalapüügi vältimiseks, ärahoidmiseks ja lõpetamiseks (PSMA);

- b) tegutseb kooskõlas UNCLOSi, kalavarude kokkuleppe, eeskirjade täitmise kokkuleppe, FAO 31. oktoobri 1995. aasta resolutsiooniga 4/95 vastu võetud vastutustundliku kalapüügi juhendi ja PSMA põhimõtetega ning osaleb vajaduse korral FAO algatuses kalalaevade, külmveolaevade ja varustuslaevade ülemaailmse registri loomiseks;
- c) osaleb aktiivselt nende piirkondlike kalandusorganisatsioonide töös, milles ta on kas liige, vaatleja või koostööd tegev kolmas riik, eesmärgiga saavutada kalavarude hea majandamine ja säästev kalapüük, näiteks edendades teadusuuringuid ning võttes kaitse- ja majandamismeetmeid, mis põhinevad parimatel olemasolevatel teaduslikel andmetel, tugevdades nõuete täitmise mehhanisme, hinnates korrapäraselt tulemuslikkust ning tehes tõhusat kontrolli ja järelevalvet piirkondlike kalandusorganisatsioonide majandamismeetmete üle, tagades nende täitmise ning võttes vajaduse korral vastu ja rakendades püügi dokumenteerimise süsteeme või sertifitseerimissüsteeme ja sadamariigi meetmeid;
- d) rakendab tõhusaid meetmeid ETR-kalapüügi vastu võitlemiseks, sealhulgas meetmeid, mille eesmärk on jätta ETR-kalapüügist saadud tooted kaubavoogudest välja, ja teeb koostööd jälgitavuse saavutamiseks vajaliku teabevahetuse hõlbustamiseks;
- e) edendab kestliku ja vastutustundliku vesiviljeluse arengut, võttes arvesse selle sektori majanduslikke, sotsiaalseid ja keskkonnaaspekte ning pidades silmas FAO vastutustundliku kalapüügi juhendis sisalduvate eesmärkide ja põhimõtete rakendamist;

- f) toetab CITESis loetletud liikide pikaajalist kaitset ja säästvat kasutamist ning veeloomade ja -taimede liikide kandmist CITESi liidetes, kui nende liikide kaitsestaatust peetakse rahvusvahelise kaubanduse tõttu ohustatuks;
- g) täidab 23. juunil 1979 Bonnis sõlmitud metsloomade rändliikide kaitse konventsiooni (Bonni konventsioon) ja selle alusel vastu võetud juriidiliste dokumentide nõudeid, mis käsitlevad rändliikide säästvat kaitset, kaaspüügi reguleerimist ja lossimisandmeid.

4. Lepinguosalised teevad ühiselt jõupingutusi, et süvendada oma koostööd ja vastastikust abi kalandus- ja vesiviljeluspoliitika ja -meetmete kaubandusaspektide valdkonnas kahepoolsel ja piirkondlikul tasandil ning asjakohastel juhtudel rahvusvahelistel foorumitel, sealhulgas WTOs, piirkondlikes kalandusorganisatsioonides, FAOs ja muude selle valdkonna mitmepoolsete instrumentide raames, et edendada säästvat kalapüüki ja vesiviljelust ning kestlikult majandatud kalanduse ja vesiviljeluse abil saadud kalandustoodete ja mereandidega kauplemist.

Lepinguosalised teevad tihedat koostööd ja kiirendavad oma jõupingutusi, et saavutada ÜRO kestliku arengu eesmärk nr 14 (ookeani- ja mereökosüsteemid), mille raames kaitstakse ja kasutatakse kestliku arengu saavutamiseks kestlikult ookeane, meresid ja mereressursse, hoides sealhulgas ära ja vähendades märkimisväärselt igasugust merereostust, eelkõige sellist, mis tuleneb maismaal toimuvast tegevusest, nagu mereprügi ja toitainetega saastumine, ning integreerides mereökosüsteemide kaitse kestliku sinise majanduse strateegiatesse.

ARTIKKEL 10

Kestlikku arengut toetav kaubandus ja investeerimine

1. Lepinguosalised tunnistavad, et keskkonnakaitsega seotud või sotsiaalseid tingimusi parandada aitavate kaupade ja teenustega kauplemine ja nendesse investeerimine ning kestlikkuskavade või muude vabatahtlike algatuste edendamine võib oluliselt soodustada kestlikku arengut.
2. Selleks on lepinguosalised vastavalt käesoleva lepingu artiklitele 10 ja 11 kaotanud tollimaksud teiselt lepinguosaliselt pärit keskkonnakaupadelt.
3. Lisaks on lepinguosalised vastavalt käesoleva lepingu artiklile 3 võtnud kohustuse viia lõpule läbirääkimised keskkonnateenuste ja tootmistegevuse üle.
4. Lõiget 1 silmas pidades edendab ja hõlbustab kumbki lepinguosaline järgmiste kaupade ja teenustega kauplemist ning neisse investeerimist:
 - a) keskkonnakaubad ja -teenused;
 - b) kaubad, mis aitavad parandada sotsiaalseid tingimusi, ning
 - c) kaubad, mille suhtes kohaldatakse läbipaistvaid, faktilisi ja mitteeksitavaid kestlikkuse tagamise kavasad, nagu õiglase ja eetilise kaubanduse kavad ning ökomärgised.

5. Lõikes 4 osutatud kaubanduse ja investeringute edendamine ja hõlbustamine võib hõlmata järgmist:

- a) teadlikkuse suurendamise meetmed ning teavitus- ja hariduskampaaniad;
- b) parima võimaliku tehnoloogia kasutuselevõttu soodustavate poliitikaraamistike vastuvõtmine;
- c) läbipaistvate, faktiliste ja mitteeksitavate kestlikkuskavade kasutuselevõtu soodustamine eelkõige VKEde puhul;
- d) seonduvate mittetariifsete tõkete kõrvaldamine ning
- e) tuginemine asjakohastele rahvusvahelistele standarditele, näiteks ILO konventsioonidele ja suunistele või mitmepoolsetele keskkonnalepingutele, mida asjaomased organid korrapäraselt ajakohastavad.

6. Lepinguosalisel teevad ühiselt jõupingutusi, et süvendada oma koostööd käesoleva artikliga hõlmatud küsimuste kaubanduspektide valdkonnas kahepoolsetel ja piirkondlikul tasandil ning asjakohastel juhtudel rahvusvahelistel ja mitmepoolsetel foorumitel, muu hulgas teabe ja parimate tavade vahetamise ning teavitusalgatuste kaudu.

ARTIKKEL 11

Kaubandus ning vastutustundlik ärikäitumine ja tarneahela juhtimine

1. Lepinguosalised tunnistavad vastutustundliku ärikäitumise ja ettevõtja sotsiaalse vastutuse tavade, sealhulgas tarneahela vastutustundliku juhtimise tähtsust ning kaubanduse rolli selle eesmärgi taotlemisel.
2. Lõiget 1 silmas pidades teeb kumbki lepinguosaline järgmist:
 - a) edendab vastutustundlikku ärikäitumist ja ettevõtja sotsiaalsel vastutust, sealhulgas tarneahela vastutustundlikku juhtimist, pakkudes toetavaid poliitikaraamistikke, mis ergutavad ettevõtjaid võtma kasutusele asjakohaseid tavaid;
 - b) toetab selliste asjakohaste rahvusvahelise õiguse aktide järgimist, rakendamist ja levitamist nagu Majanduskoostöö ja Arengu Organisatsiooni (OECD) suunised hargmaistele ettevõtetele, 1977. aasta novembris Genfis vastu võetud ILO kolmepoolne deklaratsioon rahvusvaheliste ettevõtete ja sotsiaalpoliitika põhimõtete kohta, ÜRO algatus Global Compact ning ÜRO äritegevuse ja inimõiguste juhtpõhimõtted, mille kinnitas ÜRO Inimõiguste Nõukogu oma 16. juuni 2011. aasta resolutsioonis 17/4.

3. Lepinguosalised tunnistavad rahvusvaheliste valdkondlike suuniste kasulikkust ettevõtja sotsiaalse vastutuse / vastutustundliku ärikäitumise valdkonnas ning edendavad sellega seotud ühistööd. Lepinguosalised rakendavad ka meetmeid, millega edendatakse OECD hoosuskohustuse suuniste (mis käsitlevad konflikti- ja riskipiirkondadest pärit mineraalide vastutustundlikke tarneahelaid) ja nende täienduste kasutuselevõttu. FAO maailma toiduga kindlustatuse komitee liikmetena suurendavad lepinguosalised teadlikkust põllumajandusse ja toidusüsteemidesse tehtavate vastutustundlike investeeringute põhimõtetest ning vabatahtlikest suunistest maaomandi, kalavarude ja metsade vastutustundliku majandamise kohta riikliku toiduga kindlustatuse kontekstis.

4. Lepinguosalised teevad ühiselt jõupingutusi, et süvendada oma koostööd käesoleva artikliga hõlmatud küsimuste kaubanduspektide valdkonnas kahepoolset ja piirkondlikul tasandil ning asjakohastel juhtudel rahvusvahelistel foorumitel, muu hulgas teabe ja parimate tavade vahetamise ning teavitusalgatuste kaudu.

ARTIKKEL 12

Teaduslik ja tehniline teave

1. Kui lepinguosaline kehtestab või rakendab meetmeid, mille eesmärk on kaitsta keskkonda või töötingimusi ning mis võivad mõjutada kaubandust või investeeringuid, võtab ta arvesse kättesaadavat teaduslikku ja tehnilist teavet, asjakohaseid rahvusvahelisi standardeid, suuniseid või soovitusi.

2. Kui täielik teaduslik kindlus puudub ja on oht tekitada keskkonnale või tööohutusele ja tervishoiule tõsist või pöördumatut kahju, võib lepinguosaline võtta ettevaatusprintsibi kohaselt meetmeid sellise kahju ärahoidmiseks.

ARTIKKEL 13

Läbipaistvus

1. Selleks et tagada teadlikkus ning pakkuda huvitatud isikutele ja sidusrühmadele mõistlikke võimalusi seisukohtade esitamiseks, tagab kumbki lepinguosaline läbipaistvuse, kui ta töötab välja, jõustab ja rakendab
 - a) meetmed, mille eesmärk on kaitsta keskkonda või töötingimusi ja mis võivad mõjutada kaubandust või investeringuid, või
 - b) kaubandus- või investeerimismeetmed, mis võivad mõjutada keskkonnakaitset või töötingimusi.
2. Kumbki lepinguosaline võtab nõuetekohaselt arvesse üldsuselt käesoleva lisaga seotud küsimustes saadud teateid ja arvamusi. Vajaduse korral võib ta teavitada sellistest teadetest ja arvamustest käesoleva lisa artikli 15 kohaselt moodustatud sisenõuanderühmi ning teise lepinguosalise poolt artikli 14 lõike 5 alusel määratud kontaktpunkti.

ARTIKKEL 14

Kaubanduse ja kestliku arengu erikomitee ning kontaktpunktid

1. Lepinguosalisel moodustavad kaubanduse ja kestliku arengu erikomitee (edaspidi „kaubanduse ja kestliku arengu komitee“), mille tegevust reguleeritakse käesoleva lepingu VI osaga ja
 - a) mis tuleb kokku kord aastas või ühe lepinguosalise taotluse korral põhjendamatu viivitusega;

- b) mille tööd juhivad ühiselt lepinguosaliste asjakohase tasandi esindajad ning
 - c) mis annab aru majanduspartnerluslepingu nõukogule.
2. Kaubanduse ja kestliku arengu komitee ülesanded on järgmised:
- a) hõlbustada, jälgida ja kontrollida käesoleva lisa rakendamist;
 - b) täita käesoleva lepingu artiklis 18 osutatud ülesandeid;
 - c) aidata kaasa kõrgemate ametnike komitee tööle käesoleva lisaga hõlmatud küsimustes, sealhulgas seoses teemadega, mida arutatakse käesoleva lepingu artiklis 108 osutatud majanduspartnerluslepingu nõuandekomiteega;
 - d) arutada muid käesoleva lisaga seotud küsimusi vastavalt lepinguosaliste kokkuleppele.
3. Kaubanduse ja kestliku arengu komitee võib kehtestada oma kodukorra, ent kui seda ei tehta, kohaldatakse *mutatis mutandis* kõrgemate ametnike komitee kodukorda.
4. Kaubanduse ja kestliku arengu komitee avaldab pärast iga oma koosolekut aruande.
5. Kumbki lepinguosaline määrab käesoleva lepingu jõustumisel oma ametkonnas kontaktpunkti, et hõlbustada lepinguosaliste teabevahetust ja tegevuse koordineerimist kõigis käesoleva lisaga seotud küsimustes. Kumbki lepinguosaline teatab teisele lepinguosalisele oma kontaktpunkti kontaktandmed. Lepinguosaliselised teavitavad üksteist viivitamata kõikidest kontaktandmete muudatustest.

ARTIKKEL 15

Sisenõuanderühmad

1. Kumbki lepinguosaline moodustab sisenõuanderühma või määrab selleks olemasoleva rühma ühe aasta jooksul alates käesoleva lepingu jõustumisest. Sisenõuanderühm nõustab asjaomast lepinguosalist käesoleva lepinguga hõlmatud küsimustes. See hõlmab sõltumatute kodanikuühiskonna organisatsioonide, sealhulgas majandus-, kestliku arengu, sotsiaal-, inimõiguste, keskkonna- ja muude küsimustega tegelevate valitsusväliste organisatsioonide, ettevõtjate ja tööandjate organisatsioonide ning ametiühingute tasakaalustatud esindatust. Käesoleva lepingu eri sätete rakendamise arutamiseks võib sisenõuanderühma kokku kutsuda eri koosseisudes.
2. Kumbki lepinguosaline kohtub oma sisenõuanderühmaga vähemalt kord aastas. Kumbki lepinguosaline võtab arvesse oma sisenõuanderühma seisukohti ja soovitusi käesoleva lepingu rakendamise kohta.
3. Selleks et suurendada üldsuse teadlikkust sisenõuanderühmadest, avaldab kumbki lepinguosaline oma sisenõuanderühmas osalevate organisatsioonide nimekirja ja sisenõuanderühma kontaktpunkti andmed.
4. Lepinguosalisel edendavad oma sisenõuanderühmade vahelist suhtlust, sealhulgas nende osalust käesoleva lepingu artikli 108 kohaselt moodustatud majanduspartnerluslepingu nõuandekomitee istungitel.

ARTIKKEL 16

Vaidluste vältimine ja lahendamine

1. Lepinguosalisel teevad dialoogi, konsultatsioonide, teabevahetuse ja koostöö kaudu kõik endast oleneva, et lahendada kõik käesoleva lisa kohaldamisega seotud erimeelsused.
2. Kui lepinguosaliste vahel tekib erimeelsus käesoleva lisa kohaldamise küsimuses, kasutavad lepinguosalisel ainult neid vaidluste lahendamise menetlusi, mis on sätestatud käesoleva lisa artiklites 17 ja 18.

ARTIKKEL 17

Konsultatsioonid ja vahendus

1. Kui käesolevas artiklis ei ole sätestatud teisiti, kohaldatakse käesoleva lepingu artikleid 110 ja 111.
2. Konsultatsioonid korraldatakse kahekümne (20) päeva jooksul alates kuupäevast, mil lepinguosaline, kelle vastu kaebus esitati, on taotluse kätte saanud, ja need loetakse lõppenuks üheksakümne (90) päeva jooksul alates taotluse kättesaamise kuupäevast, välja arvatud juhul, kui lepinguosalisel lepivad kokku konsultatsioonide jätkamises.

3. Kui konsultatsioonide raames käsitletakse sätteid, mis on seotud käesolevas lisa osutatud mitmepoolsete lepingute või juriidiliste dokumentidega, võtavad lepinguosalisel arvesse teavet, mis on saadud Rahvusvaheliselt Tööorganisatsioonilt (ILO) või mitmepoolsete keskkonnalepingute alusel loodud asjaomastelt organisatsioonidelt või organitelt, et edendada lepinguosaliste ja nende organisatsioonide või organite töö sidusust. Vajaduse korral küsivad pooled sellistelt organisatsioonidelt või organitelt või muudelt sobilikuks peetavatelt ekspertidelt või organitelt nõu. Kumbki lepinguosaline võib vajaduse korral küsida käesoleva lisa artikli 15 kohaselt moodustatud sisenõuanderühmade arvamust või spetsialistide nõuandeid.
4. Kõik lepinguosaliste kokku lepitud lahendused tehakse üldsusele kättesaadavaks.

ARTIKKEL 18

Vaidluste lahendamine

1. Kui käesolevas artiklis ei ole sätestatud teisiti, kohaldatakse käesoleva lepingu artikleid 112–115, artikli 116 lõikeid 1, 3, 4 ja 5, artikleid 119–124, artikli 125 lõikeid 2 ja 3 ning artikleid 126 ja 127.
2. Käesoleva lisa artikli 14 kohaselt moodustatud kaubanduse ja kestliku arengu komitee koostab hiljemalt kuus (6) kuud pärast käesoleva lepingu jõustumist nimekirja vähemalt viieteistkümnest (15) isikust, kes soovivad ja saavad tegutseda vahekohtunikuna käesoleva lisaga seotud vaidluste lahendamisel. Nimekiri koosneb kolmest osanimekirjast: kummagi lepinguosalise nimekiri isikutest, kes võivad tegutseda vahekohtunikuna, ning üks nimekiri isikutest, kes ei ole kummagi lepinguosalise kodanikud ning kes on valmis tegutsema vahekohtu eesistujana. Igasse osanimekirja kantakse vähemalt viis (5) isikut. Vastavalt töökorrale tagab kaubanduse ja kestliku arengu komitee nimekirja pideva vastavuse nimetatud tingimustele.

3. Vahekohtunikel peavad olema eriteadmised töö- või keskkonnaõiguse, käesolevas lisa käsitletavate küsimuste või rahvusvahelistest lepingutest tulenevate vaidluste lahendamise vallas. Vastavalt artikli 125 lõikele 4 peavad nad olema sõltumatud, tegutsema enda nimel ega tohi vastu võtta juhtnööre üheltki organisatsioonilt või valitsuselt ega olla seotud ühegi lepinguosalise valitsusega ning nad peavad järgima tegevusjuhendit, mis on lisatud töökorrale, mille majanduspartnerluslepingu nõukogu võtab vastu kuue (6) kuu jooksul alates käesoleva lepingu jõustumisest.
4. Kui vahekohus moodustatakse käesoleva lepingu artiklis 113 sätestatud korras, valitakse vahekohtunikud lõikes 2 osutatud osanimekirjadesse kantud asjaomaste isikute hulgast.
5. Käesolevas lisa osutatud mitmepoolsete lepingute ja juriidiliste dokumentide järgimisega seotud küsimustes peaksid teave või eksperdiarvamus, mille vahekohus on artikli 121 kohaselt küsinud, sisaldama teavet ja nõuandeid ILO-lt või mitmepoolsete keskkonnalepingute alusel asutatud asjaomastelt organitelt või organisatsioonidelt.
6. Lepinguosaline, kelle vastu kaebus esitati, teatab hiljemalt 21 päeva pärast vahekohtu otsuse esitamist oma käesoleva lisa artikli 15 kohaselt moodustatud sisenõuanderühmale käesoleva lepingu artikli 115 lõike 4 kohaselt võetud või kavandatud vastavuse tagamise meetmetest.
7. Kaubanduse ja kestliku arengu komitee jälgib vastavuse tagamise meetmete rakendamist. Sisenõuanderühmad võivad esitada kaubanduse ja kestliku arengu komiteele selle kohta märkusi.